

простору серед щільної забудови сучасних міст є чудовим місцем для створення невеликих шедеврів, які відповідають класичним зразкам японських садів. Вони зможуть стати чи не єдиним місцем для сучасної міської людини, де вона щоденно зможе милуватися нескінченною красою Природи. У формуванні таких малих садів сосни є досить перспективними породами, оскільки є традиційними для них, зберігають зелень протягом цілого року, невибагливі до місцезростань.

Література

1. Жакова Г. Японці шукають прекрасне// Квіти України, № 12, 2001. – С. 22-23.
2. Жирнов А.Д. Искусство паркостроения. – Львов: Вища шк., 1977. – 208 с.
3. Калініченко О.А. Декоративна дендрологія. – К.: Вища шк., 2003. – 199 с.
4. Курдюк М. Сосна – дерево спокою// Квіти України, № 12, 2001. – С. 26-27.
5. Николаева Н.С. Японские сады. – М.: Изобразительное искусство, 1975. – 280 с.
6. Приходько П.И. Ландшафтная композиция малого сада. – К.: Будівельник, 1976. – 84 с.
7. Fleurent V. Jardins du Japon. Jardins du Ciel. – Edisud, 1993. – 140 p.

УДК: 330.43+330

Доц. Б.М. Шевчик, канд. екон. наук – Львівська КА

ГЕОБІОЦЕНОЗ ЯК ОСНОВА ІНСТИТУЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто вплив геобіоценозу як довершеного комплексу форм, історично, екологічно і фізіологічно пов'язаного в ціле спільністю умов існування на суспільство та його економічну систему через семіотично-інституційну форму етнокультурної традиції.

Ключові слова: геобіоценоз, відкритість і стаціонарність системи, метаболізм і гомеостаз, інституції, пасіонарність, мімезис, етнічна традиція, традиція культури, еколого-генетична адаптованість, антропогенна сукцесія, антрополандшафтна рівновага.

Doc. B.M. Shevchuk – Commercial academy of Lviv

Geobiocenoz as a basis of economics institution

The impact of geobiocenoz as perfect complex of historically, ecologically and physiologically tied forms by simultaneous development and existing on economic system of society is analyzed. This impact is viewed through semio-institutional structure and ethno-national traditions.

Keywords: geobiocenoz, openness and stationary of system, metabolism and homeostasis, institutions, passionarity, mimethiz, ethnical traditions, culture traditions, ecologic and genetical adaptiveness, antropogenetical succession.

Умовою людського життя є взаємодія з природою: використовуючи речовину живої і неживої природи, людина забезпечує своє існування. Тим самим людина залучається у вічний коловорот буття, у якому вона – опосередковуюча ланка, точка перетину світів. Полум'я вогнища, засніжені вершини гір та зоряні сузір'я у незримій глибині нічного неба наштотували Людину на дивне відчуття взаємопов'язаності та цілісності усього нею баченого, збагненого та незбагненого. Так виникало уявлення про взаємодію таких парних понять як "частина" і "ціле". Ціле – це не тільки сума частин, а результат їх взаємодії, наявність взаємозв'язків, що творять нову якість, яка визначається як емерджентність, тобто, наявність у цілого особливих властивостей, не притаманних його блокам, а також сумі елементів, не об'єднаних

зв'язками. Ще античні елліни казали, що, коли ціле, будучи складене з частин, водночас є більшим за суму цих частин, то в наявності маємо систему.

Ідея системної будови світу, в якому живе людина, у наш час із царин образно-інтуїтивних сфер пізнання, характерних переважно для минулого, а в сучасності притаманна релігійному світогляду, набуває поширення в науці, зокрема, у суспільно-гуманітарних науках. Якщо припустити, що індивід – частка, а соціум, як результат колективно-інтегрованої взаємодії індивідів – ціле, то суспільство – це система (точніше – біосистема). Людська спільнота як система розвивається за двох основних умов: відкритості та стаціонарності. Принцип відкритості реалізується через метаболізм – властивість системи обмінюватися речовиною, енергією та інформацією із довкіллям та між окремими компонентами системи. Стан стаціонарності досягається через гомеостаз – стійку динамічну рівновагу та динамічну відносну постійність складу і властивостей системи. Злети і падіння людських цивілізацій, з точки зору системного підходу, були наслідками біфуркацій – трансформацій рівня гомеостазу антропосистем: пасіонарної сукцесії у випадку етнотворення або регенерації пасіонарності до рівня фази обскурації при завершенні життєвого циклу існування народу (за Л. Гумільовим [2, 3]). Трансформаційні затрати енергії системи у процесі розвитку передбачають наявність джерел поповнення через механізм метаболізму. Первинним живильним середовищем підтримки гомеостазу антропосистем виступає Природа. Людина і етнос, а також кристалізовані форми її соціального духу – культура і цивілізація, існує та розвивається, обмінюючись із природним довкіллям енергією та ентропією. Процес, який опосередковує обмін речовин між людиною і природою, називається праця. У такому випадку людство (антропосфера) стосовно природи (біосфери) виступає специфічною підсистемою (чи, може, надсистемою?), ключовою, завершальною ланкою геобіоценозу – довершеного комплексу форм, історично, екологічно та фізіологічно пов'язаного в ціле спільністю умов існування. Спосіб організації суспільної взаємодії, зумовлений особливостями геобіоценозу, з приводу споживання уречевлених результатів ідеально-образних моделей цілепокладаючого мислення через виробництво, обмін, розподіл та привласнення, визначається як економічна система. Економічна система охоплює сукупність механізмів та інститутів регулювання суспільних відносин з приводу обміну та привласнення цінностей.

Утворення інституцій – це чинник соціалізації життя етносу у фазі його піднесення (в середньому 300 років від моменту пасіонарного поштовху [2, 3]). Функція інституцій – це формування стереотипів поведінки (правил гри) в більш-менш однотипних ситуаціях, тобто, уніфікація зусиль у процесі комунікації з метою збереження енергії. Інституції виступають як захисна рефлексія етносу (інакше його завоюють сусіди). Інституційно організований етнос визначається як соціум, у якому пасіонарна енергія кристалізувалася в уніфіковану сукупність передбачуваних актів життєдіяльності у формі права, моралі, імперативів поведінки, психоінформаційних домінант (семіотичної системи) тощо. Одним з інститутів, що забезпечує регуляцію економічних взаємин, є етнокультурна традиція. У цій статті ми ставимо перед собою ме-

ту – визначити вплив етнокультурної традиції на розвиток еколого-економічної системи.

Уже півтора десятиліття український народ здійснює спроби подолання стану системної кризи, що охопила усі ланки національного життя, насамперед – систему господарських взаємовідносин. Іншими словами кажучи, геосоціальна система "Україна", як колишня підсистема надсистеми "СРСР", внаслідок флуктуацій останньої із поступовим пониженням рівня гомеостазу суперетнічної ("радянський народ") дивергенції, що врешті-решт, призвело до зникнення надсистеми "СРСР", змушена працювати на підтримку власного гомеостазу шляхом когерентності компонентів та формування структури з колективною поведінкою частин (підсистем). Формування когерентних структур забезпечує стійке функціонування відкритої стаціонарної системи. Стійкість функціонування відкритої стаціонарної системи уможливорюється внаслідок налагодження механізму поступлення "вільної енергії" у систему (у нашому випадку – геосоціосистему "Україна") для вдосконалення інформаційної впорядкованості шляхом конкурентного відбору мікроструктур системи для утворення якісно нової, більш довершеної точки біфуркації – передумови трансформації гомеостазу та еволюції системи. При цьому постає запитання: яким чином український народ (передусім – його еліта, провід) в умовах розпаду "квазіетнічної Химери" [2, 3] під назвою "радянський народ" внаслідок наростання ентропійних процесів у надсистемі "СРСР", забезпечить регенерацію відкритості та стаціонарності геосоціосистеми "Україна"? А, оскільки, поступлення "вільної енергії" в систему забезпечується сукупністю механізмів та інститутів організації та функціонування практики господарювання, внаслідок чого перевищується рівень дисипації енергії, то нагальною стає проблема становлення ефективнодіючої національної економічної системи українського суспільства.

Британський філософ Арнольд Тойнбі [9] обґрунтовує принцип еволюції антропосистем через механізм "виклику-і-відповіді". Саме виклик, на його думку, спонукає до розвитку, оскільки "...відповіддю на виклик суспільство вирішує посталу перед ним проблему, чим переміщує себе у більш високий і більш досконалий з точки зору ускладнення структури стан" [9, С.120]. Відразу зазначимо, що А. Тойнбі заперечує позитивний вплив на розвиток суспільства кліматичних та географічних умов, вважаючи їх чинниками регресу. Джерелами опорності та сили протистояти викликам А. Тойнбі вважає традицію та мімезис. Л. Гумільов виділяє етнічну та культурну традиції. Етнічна традиція – це сума стереотипів поведінки, що передається через механізм умовного рефлексу [2, с. 548], а традиція культури – це сума знань та уявлень, що передається від одного народу до іншого у часі [2, с. 546]. Мімезис – це процес наслідування, уподібнення. В умовах системної кризи функція мімезису полягає у запозиченні готових моделей позитивного досвіду минулих.

Трансформацій гомеостазу. Однак, А. Тойнбі наголошує, що мімезису притаманний ризик катастрофи, який зростає у стані динамічної трансформації суспільства. Оскільки мімезис пропонує механічну відповідь, запозичену з іншого суспільства, то він породжує поведінку, що не має власної внутріш-

ньої ініціативи, "...дія, породжена мімезисом, ненадійна, бо вона не самовизначена. Найкращий практичний захист проти небезпеки надлому – це закріплення властивостей, засвоєних через наслідування у формі звичаю або традиції" [9, с. 304]. Отже, традиція, на думку англійського вченого (а на нашу думку – саме етнічна традиція як ієрархія стереотипів і правил поведінки, культурних канонів, політичних і господарських форм, світоглядних настанов, що передаються із покоління у покоління [3, с. 566]) є тим інформаційно-енергетичним базисом будь-якого народу (етносистеми), який у перехідних умовах хаотичності дій та невизначеності напрямів руху, забезпечує синхронність біфуркацій (пасіонарності) з метою встановлення вищого рівня гомеостазу (прогресу); найсвіжіший приклад – "Помаранчева революція", у якій ключову роль відіграли етнічні українці, а не "рускоязычніє" маргінали. Оскільки, етнічна традиція, як властивість відкритих стаціонарних систем суспільства, функціонує в часі, то під впливом процесів метаболізму поглинає і адаптує в собі певну кількість цінностей та установок елементів традиції інших спільнот, наприклад: запроваджена Володимиром халкедонсько-християнська традиція, за тисячу років побутування в Україні трансформувалась в українське православ'я, яке, однак, з точки зору аналізу використовуваного церквою семіозу, є швидше продовженням етнодохристиянської (арійсько-рунвірської), аніж греко-юдейської традиції. Метаболістичний характер етнічної традиції у часі дає нам підстави інтерпретувати таке явище як етнокультурну традицію. Саме етнокультурна традиція виступає як механізм, через який забезпечується діалог поколінь народу у часі, що відбувається у процесі відтворення нащадками життєвого циклу своїх попередників, але на якісно вищому щаблі антропогенної сукцесії. На основі етнокультурної традиції твориться явище інституалізації – "надсенсорного (ієрархічного) процесу формування абстрактних відносин" [8, с. 190], а символізація моделі абстрактних відносин, що служить практичним цілям збереження енергії у процесах трансакцій в економіці, має назву "інститут". А це зобов'язує розглядати етнокультурну традицію як категорію інституціональної теорії.

Згідно із твердженням А. Тойнбі, розвиток людських спільнот (цивілізацій, за А. Тойнбі) відбувається шляхом відповіді соціуму (системи) на виклики довкілля. Виклики бувають двох типів: природні та антропогенні. Критикуючи загалом концепцію А. Тойнбі, Л. Гумільов доповнює сказане британським вченим, що умовою подолання виклику є наявність у даного народу рівня пасіонарної напруги, тобто, надлишку біохімічної енергії живої речовини, що породжує жертівність. Якщо виклик настає у фазі підйому, акматизму, чи, навіть, надлому на кривій етогенезу [2, с. 349; 6, с. 311], то народ успішно долає випробування і, як система, досягає вищу стадію гомеостазу, прогресує духовно, соціально та економічно. А. Тойнбі наголошує на тій особливості, що коли сприятливим є міжетнічне поле контактів, то викликом виступає екологічна ніша проживання. І, навпаки, там, де існують сприятливі для життєдіяльності природно-кліматичні умови, загрозу поневолення несуть сусідні народи і держави.

"У зв'язку з кризовими явищами у довкіллі і зростанням загальнолюдського фактора в сучасному житті знову актуалізувалися питання гармо-

нії суспільства і природи, – наголошує український історик Микола Чмихов, – ...Отже, прагнучи зрозуміти себе, сучасна людина намагається прокласти місток у минуле, пізнати закладені в ньому закономірності всієї подальшої історії людства" [10, с. 17-18]. Валерій Сніжко пише: "Основою основ є територія, на якій відтворюється генеза людини, той ландшафт, який підсвідомо формує свідому та психічну адаптованість, яка об'єднує людність в етнічну громаду" [6, с. 43], тобто, буття народу розпочинається з історії тієї території, яку населяє цей народ. Сучасні дослідження взаємодії проживаючого етносу та вміщуючого ландшафту, відображені в українській культурі, вказують на часову тяглість етнічної традиції у Північному Надчорномор'ї [5, 10]. "Намагання якнайприскіпливіше розглядати генезу природного середовища на прадавніх теренах України зумовлюється необхідністю утвердження переконаності, що саме це природно-кліматичне (протоукраїнське) середовище є тлом, яке зініціювало формування психоадаптаційної настанови відтворюючої господарської діяльності у людності, яка тут існувала. З часу утвердження відтворювального господарського устрою на українських теренах твориться давньоукраїнське довкілля, головною складовою якого є людина з психологічно розвиненою творчою землеробською свідомістю – генетична основа психоетнічного субстрату майбутнього українського етносу" [6, с. 77-78]. Історики відзначають відкритість з давніх-давен української території для міграційних транзицій номадичних племен, котрі підтримували і посилювали постійний стресогенез предків українського народу. Однак, ми, українці, не зникли з лиця землі, а, навпаки, спромоглися після століть неволі на зламі тисячоліть відродити свою державність. "Людність українських теренів, – наголошує В. Сніжко, – виживала після міграційних спалахів тому, що її загальна психоетнічна настанова та рівень творчого мислення ніколи не були нижчими, ніж рівень прийшлих як із Заходу, так і зі Сходу, а екологічно-генетична адаптованість – значно вища" [6, с. 78], тобто, українці психічно як етнос не деградували і навіть антропологічно не асимілювались, хоча більшість нації (особливо в містах) послуговується чужою мовою. Історія знає чимало випадків "історичної смерті" народів: канули в лету алани, готи, вандали, гуни, авари, хозари та ін. Одні не витримали фази надлому, іншим не дали трансформуватися в "релікти" сусіди, а українці – вижили, передусім, завдяки еколого-психічній адаптованості, тобто, здатності через традицію (натурсимволіку) посилювати опірність етнічного організму. Українська етносистема завжди була відкрита, здатна завдяки метаболізму у формі етнокультурної традиції поглинати енергію довкілля, підтримуючи антрополандшафтну рівновагу у найкритичніші моменти своєї історії (тут А. Тойнбі помилився, бо не знав, очевидно, добре історії України).

Чи не найскладнішою проблемою цього дослідження є характеристика метаболізму між етносоціосистемою (українська нація) і природним довкіллям-надсистемою (геобіоценозом). Насамперед, треба зазначити, що порівняно високий рівень пасіонарної напруги підтримується у так званих "зонах рубіжної комунікативності", але не тільки у зонах "людина-людина" чи "людина-суспільство", але і в зоні "людина-природа". Зоною такої рубіжної комунікативності є український лісостеп. Наявність лісових масивів (особливе значення

колись мали "священні діброви") посилює енергетику землі даної місцевості [6, с. 89], оскільки дерева виділяють велику кількість летких органічних речовин, які під дією сонячного світла, розкладаючись, вивільняють велику кількість енергії, яку можна уявити як одиницю з 19 нулями калорій. Ця енергія створює постійний позитивний заряд атмосфери по відношенню до поверхні Землі [6, с. 98]. Кожне рослинне угруповання, кожен тип лісу має характерний тільки для нього склад летких фітогенних виділень і склад повітря. Таким чином струм летких речовин, що постійно надходить в атмосферу, має постійний хімічний склад та періодичність надходження його стабільна. Між контактом (волхвом, друїдом, одним словом – дохристиянським священиком) і Космосом крізь рослину, як крізь приймач, проходили психофізичні інформаційні програми у формі рухливих структур [6, с. 99]. У такий спосіб праукраїнське духовенство ставало носієм тих психоетнічних інформаційних знань, які в наш час вважають ізотеричними, що давало змогу максимально ефективно управляти локальним соціумом. На наше переконання, наявність таких "святих дібров" у практиці праукраїнської духовності відіграла не останню роль у першому суспільному поділі праці на фізичну і розумову, із пріоритетним ставленням до другої. М. Руденко наголошує, що Сонце щорічно виробляє на нашій планеті 450 млрд. тонн живої речовини – тобто по 128 тонн на кожну земну людину, даючи при цьому 350 млрд. тонн кисню та поглинаючи з атмосфери 650 млрд. тонн вуглекислого газу [11, с. 40,58].

Наступною важливою ознакою метаболізму етносистемного організму із природним довкіллям вважається відтворювальна економіка. Процес встановлення антрополандшафтної рівноваги в Україні, що розпочався із часів Трипілья, ішов болісно і антропосукцесія встановилась не відразу. Праукраїнська людність пристосовувалась до вимушених ековидозмін внаслідок нерозважливого антропонавантаження, розставляючи по чергові акценти то на землеробство, то на скотарство. Однак, загалом, "відтворююче господарство було творчою дією мислячої людини і воно з часу свого зародження все активніше впливає на природне довкілля, а природне довкілля впливало безпосередньо і опосередковано на генезу людності певного регіону, сприяючи виокремленню певних світоглядних засад: духово-містичних, психоетнічних тощо" [6, с. 85]. Відтворювальна економіка створила "ойкосне" індивідуалізоване домогосподарство, а надлишковий натуральний продукт сприяв поглибленню суспільного поділу праці та стратифікації суспільних функцій влади, яка через інститут "віча" була виборною, що мінімізувало корупцію, не допускало появу класового суспільства з усіма його антагонізмами та експлуатацією. Усе це – "доваряжський" період історії України.

Особливу роль у формуванні позитивної антропогенної сукцесії відіграло землеробство, особливо – хліборобство. Видатний український вчений С.А. Подолинський процес ентропії у природі пояснює тим, що: "вищі форми енергії, добуті рослинами і тваринами, зрештою завжди розсіювалися в просторі марно і ніколи не були спрямовані на єдино корисну в розумінні збільшення енергії на Землі роботу, тобто на нове перетворення нижчих форм енергії у вищі, наприклад, сонячного тепла в механічну роботу і т.п."

[1, с. 227]. Використовуючи сільськогосподарську статистику Франції другої половини XIX ст., С.А. Подолинський демонструє впорядковане людиною довкілля, що сприяє нагромадженню енергії, зокрема, штучні (антропогенні) луки та сіножаті, що дають надлишок енергії порівняно із природними, і, особливо – як зростає кількість акумульованої сонячної енергії внаслідок хліборобства: "...кожна теплова одиниця, витрачена у вигляді праці на вирощування пшениці, виробляє надлишок нагромадження сонячного тепла, що дорівнює $1.725\ 000 : 77\ 500 = 22$ тепловим одиницям.

Звідки ж береться надлишок енергії, необхідної для виробітку цього поживного і пального матеріалу? З праці людини і домашніх тварин. Що ж таке праця в такому разі? Праця є таке споживання механічної і психічної роботи, нагромадженної в організмі, що має результатом збільшення кількості перетворювальної енергії на земній поверхні. Збільшення це може відбуватися або безпосередньо – через перетворення нових кількостей сонячної енергії в більш перетворювальну форму, або посередньо – через збереження від розсіювання, неминучого без втручання праці, певної кількості перетворюваної енергії, що вже існує на земній поверхні" [1, с. 229]. У цьому полягає антиентропійна суть людської праці – досягнення антропосукцесії із подальшими затратами психічних і фізичних зусиль суспільства для підтримки гомеостазу системи. Культура трудових відносин у процесі стабілізації антрополадшафтної рівноваги передбачає пошук і добір доцільно-раціональних засобів утримання гомеостазу (індустріалізація, ноосферизація тощо). На думку М. Руденка, так звану "енергію прогресу" здатне виготовляти тільки землеробство, яке є природною основою і передумовою для самостійного існування всіх інших видів праці. Тобто, основою нагромадження багатства визнається, ще у 18 ст. доведений французькими фізіократами, приріст живої речовини завдяки процесам фотосинтезу. Однак, фотосинтез не може бути субстанцією вартості, бо це – процес. "Справжньою субстанцією, – наголошує М. Руденко, – є Світло-Творець як єдиний Суб'єкт усякого виробництва" [11, с. 182].

Першою історично визнаною хліборобською цивілізацією (кажуть "культурою") було праукраїнське Трипілля, або, як стверджують деякі сучасні українські дослідники – "Аратта" [5]. Незважаючи на висновки В. Хвойки, більшість вчених вважають трипільців протосемітами. Таким чином ідеологічно переривається ідея тяглості традиції, хоча натурсимволізм подібні висновки заперечує [5], оскільки натурсимволіка є незаперечним свідченням образно-абстрактного вираження через семіоз первинного досвіду антропосукцесії (наприклад, символіка української писанки, витoki семіозу якої сягають ≈ 5000 р. до н.е.), а подальші часові культурні нашарування тільки збагачують етнокультурну традицію, не порушуючи у свідомості сакрального значення символу, навіть у карколомні моменти історії народу (наприклад, християнізація чи русифікація українців). Натурсимволізм інституціонує працю, зокрема, у випадку відтворювально-хліборобського господарства, забезпечує через традицію часову тяглисть оптимального характеру метаболізму людності і довкілля (етносистема і природа-середовище), забезпечуючи прогресуючу біфуркацію етносистеми – саме так, на зло всім ворогам, існує і розвивається українсь-

кий народ. "Немов містичний зв'язок – пам'ять про ландшафт через генетичний код єднає нас із засновниками етносу. Але не такий вже він і нематеріальний, бо висловлений у символах і визначається традиціями "діалог поколінь пращури визначали поняттям "традиції", що з латини перекладається як "переведення", тобто священне посередництво, а квінтесенцію змісту цієї акції увінчували символом. Етимологія слова "символ" – "той, що несе" – вказує на створення гармонійних відносин між Небом і Землею, споконвічними істинами Духу й вертикалізованими структурами менталітету суспільства, розвій якого йде у горизонтальній площині часопростору" [6, с. 46-47].

Література

1. Подолинський С.А. Вибрані твори. – К.: КНЕУ, 2000.
2. Гумилев Л.Н. Етногенез и биосфера Земли. – М.: ООО "Изд-во АСТ", 2001.
3. Гумилев Л.Н. Этносфера: история людей и история природы. – СПб.: Изд-ий дом "Кристалл", 2002.
4. Лиско Л.Р. Економічні системи. Людський вимір. – Львів: Видавничий дім "Панорама", 2003.
5. Шилов Ю.О. Джерела витоків української етнокультури XIX тис. до н.е. – II тис. н.е. – К.: Аратта, 2002.
6. Сніжко В.В. Нариси з психоетнічної екології України. – К.: Веселка, 2001.
7. Мельник Л.Г. Функциональные основы развития. – Суммы: ИТД "Университетская книга", 2003.
8. Донченко О., Романенко Ю. Архетипи соціального життя і політика (Глибинні регулятиви психополітичного повсякдення). – К.: Либідь, 2001.
9. Тойнби А. Дж. Постигение истории. – М.: Прогресс, 1991.
10. Чмихов М. Від Яйця-райця до ідеї Спасителя. – К.: Либідь, 2001.
11. Руденко М.Д. Енергія прогресу. Нариси фізичної економії. – Тернопіль: Джура, 2005. – 412 с.

УДК 630*232 (477.43)

Аспірт. С.М. Шевченко – Хмельницький НУ

КАРАГАНА ДЕРЕВОПОДІБНА (CARAGANA ARBORESCENS LAM.) У ФІТОМЕЛІОРАТИВНИХ НАСАДЖЕННЯХ ЗАХИСНИХ ЛІСОСМУГ ДЕЯКИХ АВТОШЛЯХІВ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

Охарактеризовано місця поширення карагани деревоподібної (*Caragana arborescens* Lam.) в умовах Хмельниччини. Висвітлено питання взаємодії культури з іншими деревними породами; фітомеліоративні, ґрунтозахисні та ґрунтопокращуючі властивості насаджень.

Ключові слова: карагана деревоподібна, захисні лісосмуги, сніговий покрив, підлісок.

Doctorate S.M. Shevchenko – Khmelnytsky National University

Pea-tree Siberian (*Caragana arborescens* Lam.) in the phytomelioration plantations of some motorway-protecting forest-plantations of Khmelnytskyj region

It is described places of distribution Siberian acacia (*Caragana arborescens* Lam.) in conditions of the Khmelnytsky region. The question of interaction of culture with other tree species is reflected; phitoland-reclamation and protective properties of plantings.

Keywords: Siberian acacia, protective forest belts, snow-cover, undergrowth.